

УДК (504:74:372.8):7.05

ДИЗАЙН В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ЧЖАН Дунцань, ЛАГОДА Оксана
Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Харків, Україна
oxanalahoda@gmail.com

Розглянуто екологічний напрям дизайн-процесу в контексті історичного формування та функціонування концепту сталого розвитку, скерованого на зміни суспільного життя, їх відображення в культурі споживання та, відповідно, у сучасній моделі художньо-проектної творчості. Показано, що в ній естетичний та екологічний баланс можна досягти різними шляхами, вивчаючи, зокрема, досвід традиційної культури та історичних способів творення дизайн-об'єктів з характерних для локальної місцевості ресурсів, традицій народної творчості, етнокультурних цінностей, притаманних кожному регіону, в синтезі з найсучаснішими техніко-технологічними здобутками людства.

Ключові слова: дизайн, концепт розвитку, культура споживання, екологічні тренди.

ВСТУП

Створюючи штучне середовище побутування, дизайнери обумовлюють діяльність людей в межах цього середовища: створюють нові форми, конструкції та технології, щоб організувати життєвий простір і, таким чином, формують як соціальні процеси, так і комунікативні, різнорідні способи (стилі) життя в суспільстві, певні естетичні переваги, смаки тощо. Це стає основою культури споживання. Втім, маніпуляції в цій сфері через моду або рекламу можуть спровокувати такі форми споживання, які будуть і недоцільними, і невинуватими, а часом – шкідливими і загрозовими для самих споживачів. Усвідомлення вказаних загроз стало однією із складових сучасної ідеї розумного та дбайливого споживання. Відповідно, загальносуспільні проблеми, які спонукали людство до активного впровадження концепту сталого розвитку (sustainable development), знайшли своє відображення в сучасних практиках дизайну.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проаналізувати, у який спосіб концепт сталого розвитку в різні історико-культурологічні періоди дизайнерської творчості відображався у формально-естетичних та ідейно-змістовних аспектах екологічного дизайну. Окреслити актуальні тенденції його поступу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Необхідно підкреслити, що екологічний дизайн увійшов у структуру сучасного проектування маючи доволі розмиті понятійні рамки. Про це свідчила практично не розроблена теоретична база [1]. Відомо, що, заснований на візуальній мові пластичних форм, дизайн постав як міжнародна мова спілкування. А синтезувавши у собі цінності мистецтва (і ремесел), естетики, етики, соціальних благ тощо, він втілює їх у матеріальних благах цивілізації. Детермінантами дизайну стали архетипи, стереотипи, коди, бренди і принципи естетичної організації середовища. Завдяки їм формується система візуальної ідентифікації, обумовлена, насамперед, аксіологічними підвалинами суспільства [2]. Тому, ідеологія сталого розвитку, концепції, які в її межах сформовані та активно розвиваються, стали для дизайну ключовими векторами розвитку. Одним з них є екологічний.

Важливо розуміти, що поняття «середовище» увійшло в сферу художньо-проектної творчості зі сфер біології, психології, екології, архітектури, та набуло комплексу власних значень як дефініція дизайну. В комплексі – це середовище життєдіяльності людини. Його найважливішою і водночас глобальною базовою категорією є «простір». І, власне, екологічні якості простору визначають якість всього життєвого середовища людства. Тому, просторовий аспект екології, як якість, становить основу і предметного дизайну, і дизайну середовища на усіх рівнях їх організації.

У контексті сучасних художньо-естетичних уявлень науковці виділяють класичний, некласичний (модерністський) і постнекласичний (постмодерністський) простори. Так, в межах класичного простору екологічні якості визначаються цінностями класичного мистецтва, зокрема, такими його принципами, як: антропоцентричність, регулярність, нормативність, передбачуваність. Завдяки їм формується класична гармонія природності, тобто – співрозмірність цілого й частин, співмасштабність, симетрія в просторі, узгодженість, ритмічність, природня циклічність і синхронізація в часі, природня образність і архетиповість значень (змістів).

Якості модерністського простору акумулюють потребу людей в контрасті вражень та емоцій, в альтернативності значень (змістів). Це інша гармонія: не нормативність, несподіванки, негативність, непередбачуваність. Відповідно, серед засобів композиції превалюють асиметрія, контраст, динаміка тощо, а джерелами образності постають протилежні класичним техніка, геометрія, просторово-часові фантазії й інше. Таким чином, формується некласична екологія, яка відображає нові цінності та запити людини, нові форми взаємодії з простором та єднання з ним.

Постмодерністський простір орієнтований на створення багатовекторного, багатозначного і багатопольярного середовища, в межах якого всі якості – від змістовних до технологічних, – мають приставку «полі» (наприклад, поліфункціональний). Відповідно, панують багатовимірність просторово-часових схем, синтез паралельних і послідовних процесів, нелінійність, складно структурована образність, яка поєднує природні фантазії

людини-творця з штучними інформаційними джерелами. Віртуальність є глобальним засобом розширення сучасного поліпростору. Віртуальний простір став реальністю сучасного світу, актуалізуючи таким чином проблематику власної екологічності.

Керуючись екологічними принципами, В. Іовлев пропонує розділяти такі види просторів, як: природний, екопростір (який включає етноппростір), антропопростір, технопростір і кіберпростір. Для кожного з них науковець виділяє відмінні екологічні якості, форми втілення та відповідну екологічну діяльність. Наприклад, якостями екопростору є гармонія штучного і природнього з пріоритетом природнього. Вони втілюються в природніх та етнічних формах шляхом коректного введення штучного в природу. Натомість, для кіберпростору екологічними якостями визначено віртуальність, багатомірність, нову кіберекологічність, які втілюються в екотехнологічних формах, в інтелектуальних об'єктах (наприклад, архітектурних), в альтернативних просторах шляхом пошуку екологічних альтернатив, зокрема, в еко-прогнозах та віртуальних проектах.

Сучасна індустрія моди є активним учасником процесу екологізації дизайн-продуктів та культивує цінності сталої моди відповідно до загального концепту сталого розвитку. Це означає, насамперед, що дизайн екологічного одягу на всіх етапах – виробництво, споживання, утилізація, – підпорядковано процесам екологізації. Саме поняття «екодизайн», а слідом і «екомода», як відомо, актуалізувалися наприкінці 60-х – на початку 70-х роках XX століття під впливом життєвої філософії «хіпі». В наш час під поняттям «екодизайн» розуміють сферу комплексної дизайн-діяльності, орієнтованої на реалізацію в спроектованих об'єктах зближення вимог природного середовища та культури, необхідність врахування цінностей, досягнутих попередніми поколіннями у сфері взаємовідносин людини і природи. Визначення ж «екомоди» в україномовній версії відсутнє. Замість нього пропонується визначення «повільна мода» – «slow fashion». Таким чином, англійська версія ставить знак рівності між «екомодою» та «сталою модою» – «sustainable fashion», метою якої є створення системи, яка може підтримувати себе на протязі невизначеного часу з точки зору впливу людини на оточуюче середовище [3].

Основні напрямки розвитку «екодизайну» та «екомоди» науковці умовно поділяють на три великих групи відповідно до комплексу вимог, серед яких: екологізація виробництва; екологізація матеріалів; екологізація споживання. Працюючи в цих напрямках, індустрія моди активно застосовує рекламу та різноманітні формати репрезентацій дизайн-продуктів. Це дозволяє не лише посилювати процеси екологізації всіх процесів у межах заявленої проблематики, але й активно поширювати серед споживачів важливу інформацію, формуючи ті чи інші тренди. Наприклад, одна з найвпливовіших виставок у сфері моди – PREMIÈRE VISION PARIS, яка відбулася в лютому 2023 року, продемонструвала ряд таких тематичних акцентів [4]. Глобальне значення для індустрії моди зберігає sustainability як стійке, ощадне і безвідходне виробництво. Наступним вагомим трендом є processing, тобто переробка, зокрема, recycling самих різних матеріалів і готових дизайн-

продуктів. Окрім цього, сучасна мода активно рухається в бік Metaverse – метавсесвітів, що позначається на образно-стилістичних характеристиках костюма. І, безумовно, такий тренд як digitalization – цифровий формат моди все більше популяризується.

ВИСНОВКИ

Отже, екологічний дизайн, в цілому, одягу, зокрема, дедалі більше привертає уваги до себе, насамперед, в контексті концепту сталого розвитку. В індустрії моди цей концепт розглядається комплексно, у зв'язку з усіма етапами створення, функціонування та утилізації одягу як дизайн-продукту. Дизайнери в своїй творчості притримуються конкретних трендів, які культивує індустрія моди в межах різних форматів репрезентацій дизайну костюма. Поглиблений аналіз таких трендів є актуальним і необхідним, щоб зрозуміти, куди веде моду сучасний процес екологізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк М. Екологічний дизайн: теоретичні основи, принципи, освітня складова. ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв. Вип. 33. С. 141-153.
2. Дизайнерська діяльність: екологічне проектування: Науково-методичне видання / В. Свірко, О. Бойчук, В. Голобородько, А. Рубцов, О. Кардаш, О. Чемакіна. Київ: УкрНДІ ДЕ, 2016. 196 с.
3. Кисельова К. Шляхи екологізації моди. Дизайн-освіта як галузь креативних індустрій: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2019 р. / МК України, КНУКіМ: Удріс-Бородавко Н., Болтенков А., Чистіков О. К.: КНУКіМ, 2019. С. 46-52.
4. Premiere Vision Paris Winter. 2023. URL: <https://www.expobeds.com/event/premiere-vision-paris-winter>

ZHANG D., LAHODA O.

DESIGN IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL ISSUES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article considers the ecological direction of the design process in the context of the historical formation and functioning of the concept of sustainable development aimed at changing social life, their reflection in the culture of consumption and, accordingly, in the modern model of artistic and design creativity. It is shown that aesthetic and ecological balance can be achieved in different ways, studying, in particular, the experience of traditional culture and historical ways of creating design objects from resources characteristic of the local area, traditions of folk art, ethno-cultural values inherent in each region, in synthesis with the most modern technical and technological achievements of mankind. .

Key words: *design, development concept, consumer culture, environmental trends.*